

Про підсумки переходу початкової школи на новий зміст та структуру навчання

Міністерство освіти і науки України (МОН)

Рішення № 10/1-2 від 20.10.2005

КОЛЕГІЯ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Р І Ш Е Н Н Я

20.10.2005
протокол N 10/1-2

Про підсумки переходу початкової
школи на новий зміст
та структуру навчання

Відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту" (651-14), постанови Кабінету Міністрів України "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання" від 16.11.2000 р. N 1717 (1717-2000-п) завершився перший етап переходу загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання.

Заслухавши та обговоривши доповідну записку про підсумки переходу початкової школи на новий зміст та структуру навчання, колегія У Х В А Л Ю Є:

1. Визнати у цілому результативним перехід початкової школи на новий зміст та структуру навчання.

2. Схвалити зміни до Державного стандарту початкової загальної освіти (1717-2000-п) (додається).

3. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П.Б.), Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.) спільно з Академією педагогічних наук України (Кремень В.Г.):

3.1. до 25.11.2005 р. вивчити питання щодо доцільності внесення змін до Базового та Типових навчальних планів початкової школи;

3.2. доопрацювати навчальні програми відповідно до змін у Державному стандарті початкової загальної освіти (1717-2000-п): до 01.12.2005 р. для 1 - 2 класів; до 01.03.2006 р. - для 3 - 4 класів та підготувати відповідні матеріали для присвоєння ім грифа "Затверджено Міністерством освіти і науки України";

3.3. до 01.09.2006 внести зміни до Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах (z0009-03).

4. Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.) спільно з Академією педагогічних наук України (Кремень В.Г.):

4.1. розробити науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу початкової школи з урахування

наступності дошкільної, початкової та базової освіти (за окремим планом);

4.2. розробити Положення про організацію навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі "Школа - родина" та упродовж 2006 - 2007 років провести апробацію цієї моделі навчання.

5. Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.) забезпечити друкування навчальних програм: до 01.05.2006 р.- для 1 - 2 класів; до 01.09.2006 р. для 3 - 4 класів.

6. Департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П.В.), Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.) спільно зі створюваним Українським центром оцінювання якості освіти та з Інститутом педагогіки АПН України (Мадзігон В.М.):

6.1. продовжити у 2006 - 2007 навчальному році моніторингові дослідження якості початкової освіти;

6.2. до 01.12.2005 р. створити робочу групу з фахівців різних профілів для удосконалення змісту, методики проведення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти.

7. Науково-методичному центру організації розробки та виробництва засобів навчання (Ханюк Т.О.), департаменту загальної середньої та дошкільної освіти (Полянський П.В.) спільно з Інститутом педагогіки АПН України (Мадзігон В.М.) до 01.02.2006 р. розробити положення про типовий кабінет початкової освіти із переліком засобів навчання та обладнання.

8. Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.), Інституту навчальної літератури (в.о. директора Манюк Л.В.) з метою удосконалення апробації навчальної літератури та надання їй грифа Міністерства освіти і науки України до 01.01.2006 р. внести зміни до Положення про апробацію навчальної літератури (z0543-01) та до Порядку надання навчальній літературі, засобам навчання та навчальному обладнанню грифів та свідоцтв Міністерства освіти і науки України (z0026-05).

9. Інституту навчальної літератури (в.о. директора Манюк Л.В.):

9.1. передбачити у 2006 році видання для початкової школи книг серії "Шкільна бібліотека" для позакласного читання, а також "Умій вчитися", "Розвивай свої здібності", "Початкова школа: навчання, виховання, розвиток", "Словник школяра початкової школи" та ін.;

9.2. спільно з відповідними підрозділами Міністерства охорони здоров'я України розробити сучасні санітарні вимоги до навчальної літератури для системи загальної середньої освіти з урахуванням вікових особливостей школярів.

10. Департаменту вищої освіти (Болюбаш Я.Я.), Науково-методичному центру вищої освіти (Левківський К.М.):

10.1. до 01.03.2006 р. привести навчальні плани спеціальності "Початкове навчання" у відповідність до змісту державних стандартів підготовки бакалаврів, спеціалістів та магістрів;

10.2. до 01.07.2006 р. доопрацювати у відповідності до вимог Болонської декларації Державний стандарт підготовки вчителя початкової школи.

11. На базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України (Олійник В.В.) та обласних інститутів післядипломної освіти передбачити підготовку спеціалістів з моніторингу якості освіти.

12. Науково-методичному центру вищої освіти (Левківський К.М.) Інституту навчальної літератури (в.о. директора Манжк Л.В.), Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.) до 01.05.2006 р. розробити механізм централізованого постачання відповідних кафедр вищих навчальних закладів навчальними програмами та шкільними підручниками.

13. Науково-методичному центру середньої освіти (Завалевський Ю.І.) спільно з Академією педагогічних наук України (Кремень В.Г.) провести у 2006 р. науково-практичну конференцію про підсумки переходу початкової школи на новий зміст та чотирирічний термін навчання.

14. Міністерству освіти і науки Автономної Республіки Крим, управлінням освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інститутам післядипломної педагогічної освіти:

14.1. передбачити підготовку кадрів для проведення моніторингових досліджень якості освіти у регіонах;

14.2. ширше упроваджувати у навчально-виховний процес активні, ігрові форми навчальних занять, тестові форми оцінювання навчальних досягнень школярів.

15. Контроль за виконанням рішення колегії покласти на заступників Міністра Огнев'юка В.О., Степка М.Ф.

Голова колегії, Міністр

С.М.Ніколаєнко

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА
про підсумки переходу початкової
школи на новий зміст та структуру навчання

У структурі загальної середньої освіти особливе місце належить початковій школі, яка у 2004/2005 навчальному році завершила перехід на новий зміст та чотирирічний термін навчання.

Відповідно до Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа), Державного стандарту початкової загальної освіти (1717-2000-п) визначено основну мету початкової загальної освіти, яка полягає у всебічному розвитку та вихованні особистості через формування в учнів повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, бажання і вміння вчитися.

Також учні початкової школи мають набути достатнього особистого досвіду культури спілкування і співпраці у різних видах навчальної діяльності, самовираження у творчих видах завдань, набуття загальнонавчальних та цільових компетентностей.

Законом України "Про загальну середню освіту" (651-14) визначено, що дитина йде до школи, як правило, з шести років. Це сприяє ранньому її входженню у соціум, забезпечує суспільне виховання, ранній всебічний розвиток особистості.

Уперше в історії української освіти зміна цілей, структури і змісту освіти відбулася на основі Державних стандартів початкової освіти. У 2000 році цей документ був розроблений спільно з Академією педагогічних наук України і затверджений постановою Кабінету Міністрів України N 1717 (1717-2000-п) "Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання".

Значення нової законодавчої бази полягає не лише й не стільки у подовженні на один рік навчання у початковій школі, а, найперше, у наповненні початкової освіти новим змістом та упровадженні сучасних методик навчання.

Державний стандарт початкової освіти (1717-2000-п) було прийнято з метою:

- забезпечення єдиного освітнього простору;
- посилення регламентуючої ролі школи в системі неперервної освіти;
- забезпечення еквівалентності різних форм здобуття початкової освіти;
- розвантаження змісту початкової освіти, забезпечення психічного та фізичного здоров'я учнів;
- створення умов для утвердження особистісного навчання; орієнтація на реалізацію компетентнісного підходу до змісту освіти на формування універсальних компетенцій.

Особливістю початкової школи є те, що діти приходять до неї з різним рівнем готовності до навчання, неоднаковим соціальним досвідом, відмінностями у психофізичному розвитку. Тобто початкова школа повинна допомогти кожній дитині реалізувати її здібності і створити умови для індивідуального розвитку школяра.

З цієї метою у Державному стандарті початкової освіти (1717-2000-п) було визначено цілі цього етапу навчання:

всебічний розвиток та виховання особистості, формування в учнів повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, формування бажання і вміння вчитися. Принципово новим для початкової школи стало те, що уперше змістом початкової освіти передбачено уміння, навички та способи діяльності. Кожен навчальний предмет має стати не лише метою навчання, а насамперед засобом розвитку і виховання дитини. Це, у свою чергу, вимагає розвиваючого, діяльнісного характеру організації навчального процесу, набуття молодшими школярами досвіду пізнавальної, практичної, соціальної діяльності, засвоєння, методів пізнання навколишнього світу.

Розробниками змісту й форм нової початкової освіти основну увагу було звернено на розвантаження навчального часу учня, створення умов для самостійної діяльності, саморозвитку та удосконалення. Так, зменшено навчальне навантаження учнів (не більше 700 годин (уроків) та не менше 175 робочих днів на навчальний рік).

Законом України "Про загальну середню освіту" (651-14) зменшено тривалість уроків (у 1 класі - 35 хв., у 2 - 4 класах - 40 хв.); з метою збереження та зміцнення здоров'я учнів введено по 3 уроки фізичної культури в кожному класі початкової школи.

Перехід початкової школи на новий зміст та структуру навчання відбувався у час, коли необхідно було забезпечити нерозривний зв'язок - початкової освіти, з одного боку, з дошкільною освітою, а з іншого з основною школою. Майже одночасно постановою Кабінету Міністрів України було затверджено Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (848-2004-п); розпочалося розроблення нормативно-правових засад здобуття такими дітьми відповідної освіти, їх інтегрованого навчання, соціальної реабілітації.

У зв'язку зі зміною вікового порогу для вступу до школи у 2000 - 2002 році необхідно було як регулювати контингенти учнів 6 - 7-річного віку, так і розробляти методики їх спільного навчання. Водночас необхідно було реагувати на те, що до школи приходять нові покоління дітей, які живуть у інформаційному, динамічному, емоційно напруженому середовищі. У плані розуміння цілей підготовки дитини до школи відбулися якісні зміни у дошкільній освіті, що передбачали вирішення проблеми наступності дошкільної та початкової освіти.

З метою розвантаження навчального часу учня, збереження його здоров'я, створення умов для його самостійної діяльності було:

- зменшено навчальне навантаження учнів (не більше 700 годин та не менше 175 робочих днів на навчальний рік);
- зменшено тривалість уроків (у 1 класі - 35 хв., у 2-4 класах - 40 хв.). - передбачено у навчальних планах по 2-3 уроки фізичної культури у кожному класі початкової школи.

Розширено можливості учнів в опануванні мовами за рахунок того що з 2 класу розпочато вивчення іноземної мови. В усіх загальноосвітніх школах було створено умови для вивчення мов національних меншин (другої мови);

з'явилися нові предмети, як-то "Основи здоров'я", "Я і Україна".

При цьому вчителям початкової школи необхідно було адаптуватися до системи позитивного оцінювання навчальних досягнень учнів.

Міністерством спільно з Академією педагогічних наук України було підготовлено понад 35 нормативних документів, спрямованих на упорядкування роботи початкової школи у період її переходу на новий зміст та 4-річний термін навчання. Серед них: про прийняття дітей до 1-го класу; про тривалість уроків у початковій школі; про обсяг і характер домашніх завдань у початковій школі; про методику здійснення контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи тощо.

Особливої уваги заслуговує стан забезпечення засобами навчання та шкільним приладдям у початковій школі. На сьогодні цей показник по країні становить лише 15 відсотків, а за останні десять років за кошти державного бюджету було виготовлено лише шість найменувань засобів навчання для початкової школи. Відтак, існує нагальна необхідність розробити положення про типовий кабінет початкової освіти із типовим переліком засобів навчання та обладнання.

Нова початкової школа поставала в умовах демографічного спаду, що теж справляє суттєвий вплив на відбір форм та методів навчання молодших школярів. Так, починаючи з 2000/2002 навчального року кількість учнів початкової школи скоротилася з 2 млн. 56 тис. до 1 млн. 934 тис.

Продовжує зменшуватися кількість загальноосвітніх навчальних закладів I ступеня: з 2573 у 2000/2001 році до 2260 у 2004/2005 навчальному році.

Відповіддю на демографічний виклик, що спричинив зменшення кількості дошкільних навчальних закладів, стало розширення мережі навчально-виховних комплексів "Дошкільний навчальний заклад загальноосвітній навчальний заклад". За п'ять останніх років їх кількість зросла з 1228 до 1808. Водночас, як засвідчує практика, навчально-виховний комплекс "Дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад" як модель організації навчання не може у повній мірі нівелювати вплив демографічного спаду.

З цієї причини Міністерство ініціювало розроблення положення про принципово новий тип навчального закладу I ступеня "Школа - родина".

Проведений 5 жовтня 2005 року в Житомирській області "круглий стіл", присвячений проблемам сільської школи з малою наповнюваністю, засвідчив, що ідея створення такого навчального закладу знаходить підтримку. Після законодавчого оформлення та апробування у ряді областей модель "школа - родина" буде запропонована громадам маленьких сіл як одна із можливих форм забезпечення доступу дітей до якісної освіти. Вбачається за доцільне провести упродовж 2006 - 2007 років апробацію моделі організації навчально-виховного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі "Школа - родина".

Аналіз результатів переходу початкової освіти на новий зміст та структуру дає підстави стверджувати, що у цілому цей процес відбувся успішно.

Для учнів початкової школи розроблено та рекомендовано Міністерством освіти і науки України чотири типи навчальних планів понад 39 варіативних навчальних програм, на основі яких створено та рекомендовано до використання у навчально-виховному процесі варіативні підручники та навчальні посібники (понад 105 назв підручників).

У часі апробація нових навчальних програм та підручників збіглася з їх масовим використанням. Моніторингові дослідження якості навчальної літератури, численні "круглі столи" за участю вчителів та методистів у цілому позитивно оцінюють навчально-методичне забезпечення початкової освіти. 70 відсотків опитаних високо оцінюють якість змісту, візуальних матеріалів та графічне оформлення навчальної літератури.

Основні зауваження вчителів стосуються того, що ряд підручників переобтяжені інформацією, у них явно недостатньо різнорівневих, творчих завдань, відсутні теми, що потребують від дитини інтеграції попередньо набутих знань та умінь, а не їх механічного накопичення.

Запровадження Державних стандартів для основної школи та результати апробації навчальної літератури дали підстави до висновку про необхідність внесення певних змін до Державного стандарту початкової освіти (1717-2000-п). Пропоновані зміни представлені членам колегії у роздаткових матеріалах.

Робоча група, що працювала над Стандартом, дійшла висновку про необхідність таких змін у ньому:

1. Приведення у відповідність до Державного стандарту базової і повної середньої освіти (24-2004-п) назви, структури освітніх галузей та їх змістові лінії.

2. Усунення дублювання вимог у змісті освітньої галузі "Мови і літератури".

3. Усунення надмірної конкретизації у змісті галузей "Здоров'я і фізична культура", "Математика".

4. Розвантаження змісту освітніх галузей "Технологія", "Людина і світ", "Мистецтво".

5. Спрощення стилістики галузей "Технологія", "Людина і світ", "Математика", "Мови і літератури".

6. Упорядкування змісту освіти та його обсяг в освітніх галузях "Математика", "Здоров'я і фізична культура", "Людина і світ".

Одночасно з роботою над Стандартами тривала робота також над навчальними програмами для 1 - 2 класів, які пройшли апробацію і зможуть вже в одному з найближчих засідань колегії бути представлені на затвердження.

У травні цього року спільно з АПН України та Центром тестування було проведено моніторингові дослідження якості освіти учнів 4-х класів в Автономній Республіці Крим, Донецькій, Київській, Львівській, Одеській, Харківській областях та у місті Києві (результати додаються).

Метою моніторингового дослідження було виявлення рівня сформованості в учнів умінь читати й розуміння тексту, застосовувати набуті у початковій школі знання і вміння в ситуаціях, наближених до життєвого досвіду дитини.

Дослідження були проведені у 188 школах серед 4 тисяч чотирикласників.

Аналіз результатів моніторингового дослідження в початковій

школі засвідчив, що більшість учнів у цілому впоралися із запропонованими завданнями.

Навчальний предмет	Кількість балів	
	Максимально можлива	Набрана учнем (в середньому)
Читання	3	2,19
Мова	3	1,83
	4	2,21
Я і Україна (Природознавство)	8	5,87
Математика	6	3,33

Зокрема, достатніми виявилися результати виконання завданьмовного блоку на читання та розуміння тексту. Учні впоралися не лише з тестами, але й з тим завданням, яке передбачало застосування загально навчальних умінь.

Порівняно нижчими виявилися результати виконання завдань, що потребували умінь встановлювати послідовність подій, правильно й аргументовано висловлювати свої думки у писемній формі. Занадто складними для значної частини учнів виявилися завдання на застосування мовних знань та умінь, на засвоєння окремих норм літературної мови.

З огляду на це видається за доцільне розширити коло подібних завдань у підручниках та приділити цьому питанню особливу увагу в системі післядипломної освіти.

Аналіз "відкритого" завдання, яке передбачало побудову письмового висловлювання з елементами оцінки подій, поведінки персонажів з прочитаного твору, виявив, що 47 відсотків учнів не змогли повно й послідовно викласти власні думки, аргументувати власні твердження. З цієї причини необхідно посилити орієнтацію початкового мовного курсу на мовленнєвий розвиток учнів. Це також має бути реалізовано при удосконаленні програм та підручників.

Статистичні дані щодо виконання завдань природознавчого блоку підтверджують, що четвертокласники розуміють правила поведінки у природі, вміють їх застосовувати для аналізу практичної ситуації та відповідно діяти в подібних життєвих ситуаціях.

При виконанні ж завдання "відкритого" типу, у якому передбачалося виявлення рівня сформованості умінь встановлювати причинно-наслідковий зв'язок, позитивні результати отримали лише 65 відсотків школярів. Серед них найсуттєвіших причин цього є:

- учні не вповні зрозуміли зміст завдання, його зв'язок з попереднім завданням і тому їх висловлювання ґрунтуються на власному досвіді й участі в екскурсіях;
- учні не пов'язали результати роботи з таблицею для встановлення причинно-наслідкового зв'язку;
- четвертокласники не володіють умінням висловити судження, в якому необхідно відобразити зв'язок кількох причин з наслідком;
- школярі утруднюються письмово викласти власну думку.

Таким чином, аналіз результатів природознавчої частини моніторингових завдань вказує на необхідність посилення практичного спрямування навчального процесу у навчальних програмах та підручниках через урізноманітнення видів діяльності учнів, добору і поєднання методів навчання так, щоб засвоєння змісту було активним, усвідомленим, достатньо емоційним.

Аналіз виконання завдань математичного блоку моніторингу дає підстави стверджувати про достатній рівень виконання учнями завдань, близьких життєвому досвіду дітей, а також завдань репродуктивного характеру. Певні труднощі у школярів виникли у ході розв'язання нескладної задачі, але із нестандартним формулюванням її змісту. Лише 42 відсотки учнів змогли застосувати теоретичні знання для розв'язання задачі практичного спрямування.

Видається за необхідне у навчальних програмах та підручниках з математики розширити матеріал на формування умінь розв'язувати задачі, формування стійких обчислювальних навичок, уміння застосовувати знання у змінених умовах та у різних життєвих ситуаціях, використовувати загальнонавчальні уміння на матеріалі різної складності.

Загальні висновки про результати моніторингу якості освіти полягають у тому, що:

1) оскільки моніторингове дослідження проводилося уперше, то, цілком природно, виявилася певна невідповідність учнів і вчителів до нього;

2) виявлено чіткий зв'язок між складністю завдань та їх питомою вагою у навчальному процесі;

3) встановлено взаємозалежність досягнень учнів у різних галузях з їх умінь висловлюватись;

4) існує нагальна потреба у спеціальних наукових дослідженнях з проблеми тестування та моніторингу.

У процесі дослідження також було виявлено чинники, які детермінують успішність учнів, справляючи на них в одних випадках позитивну, в інших негативну або ситуативну дію.

Виявлено позитивний вплив на рівень успішності учнів (за результатами анкетування) таких соціально-педагогічних факторів:

- індивідуальні здібності і загальна навченість;
- доступність додаткових джерел інформації (наявність домашньої бібліотеки, періодичних видань тощо; наявність в сім'ї телевізора і димірної його доступність дитині; наявність окремої кімнати і робочого місця (стола) для виконання домашніх завдань; активне користування шкільною бібліотекою);
- можливість отримання вчасної (консультативної) допомоги у навчанні від родичів - батьків, старших братів і сестер, інших членів родини;
- відчуття безпеки.

Однозначно негативний вплив (за результатами анкетування) на успішність учнів справляють такі фактори:

- відчуття небезпеки у школі і дома. Не почувають себе у безпеці в основному учні, які продемонстрували низький рівень успішності або стали жертвами (чи свідками) віктимної поведінки;
- більше трьох дітей у сім'ї;
- відсутність робочого місця (у першу чергу, власного стола);
- недостатній контроль з боку дорослих за тривалістю виконання учнями домашніх завдань, перегляду телепрограм та користування комп'ютером;
- байдужість батьків (інших рідних) до результатів навчання;

- неформована самостійність у навчально-пізнавальній діяльності. Ситуативну дію на успішність учнів справляють такі фактори;

- тип навчального закладу (загальноосвітня школа, спеціалізована, сільська-міська тощо);
- невпевненість у собі і своїх можливостях;
- психологічний мікроклімат в сім'ї і в школі;
- не сформованість самооцінки;
- вік;
- стать.

З метою удосконалення технології проведення подібних моніторингових досліджень та надання їм системного характеру доцільно створити робочу групу з фахівців різних профілів для удосконалення змісту, методики проведення моніторингових дослідження якості загальної середньої освіти й продовжити у 2006 – 2007 навчальному році проведення моніторингового дослідження якості початкової освіти. На базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти АПН України та обласних інститутів післядипломної освіти необхідно передбачити підготовку спеціалістів з моніторингу якості освіти.

Вирішальна роль у поліпшенні якості початкової освіти належить вчителю. За останні роки відбулося значне розширення і ускладнення функцій вчительської праці. Вона вимагає тривалих в системних змін у підготовці вчителя.

За час переходу початкової школи на новий зміст та структуру навчання затверджено галузевий стандарт вищої освіти з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів – "молодший спеціаліст" і "бакалавр" з наданням їм кваліфікації "Вчитель початкових класів".

Основною рисою підготовки вчителів початкової школи є їх підготовка за поєднаними спеціальностями та з додатковими кваліфікаціями, що надає можливість їм працювати з повним педагогічним навантаженням в школах з малою наповнюваністю учнями у сільській місцевості. Наприклад, "Початкове навчання з іноземною мовою в початкових класах", "Початкове навчання та виховання в інтернатному закладі" та інші. Разом з тим, якщо така підготовка відбувається в межах навчального часу за рахунок необхідних методик викладання, це негативно впливає на якісну практичну підготовку вчителя до роботи з дітьми, звужує їх методичну обізнаність.

У системі підготовки майбутнього вчителя початкової школи з'явилися нові курси і спецкурси, що пов'язані із переходом початкової школи на нову структуру і зміст. Галузевий підхід до Державних стандартів початкової освіти знайшов своє відображення як у змісті методик викладання предметів початкової школи, так і у введенні для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня "спеціаліст" курсів з технології вивчення галузі "Математика", технології вивчення галузі "Мови і література", галузь "Здоров'я і фізична культура" та технології її вивчення, технології вивчення галузі "Людина і світ", інтегроване вивчення навчальних предметів галузі "Мистецтво", інноваційні підходи до вивчення галузі "Технології".

Фундаментує ці курси на бакалаврському рівні дисципліна "Педагогічні технології у початковій школі". Майбутнім вчителям початкової школи викладаються також нові курси, як "Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання", "Основи валеології, безпеки життєдіяльності з методикою викладання в початковій школі". У курсах, що традиційно викладалися, теж

відбулися корінні зміни. Так, курс "Методика викладання природознавства" збагатився новим змістом відповідно до освітньої галузі "Людина і світ" і спричинив введення у підготовку вчителя курсу "Людина і світ з методикою викладання". Курс "Музичне виховання з методикою викладання у початковій школі" збагатився окремим модулем "Основи хореографії в початковій школі", що дозволило реалізувати завдання підготовки майбутнього вчителя до забезпечення освітньої галузі "Мистецтво".

Водночас, разом з модульною системою навчання студентів і зменшенням загального обсягу дисциплін у навчальному плані (за вимогами Болонської декларації) є необхідність доопрацювання Державного стандарту підготовки вчителя початкової школи.

З метою поліпшення якості підготовки вчителя початкової школи, підвищення рівня його компетентності слід посилити практичну складову змісту вищої професійної освіти за рахунок збільшення обсягу педагогічної практики і лабораторних занять безпосередньо в школі. Серед проблем свого педагогічного становлення молоді вчителі називають складність індивідуальної роботи з учнями, спілкування їх з різними групами дітей, роботу з батьками, виховна робота тощо.

Після введення Державного стандарту підготовки бакалаврів початкової освіти не всі вищі навчальні заклади країни керуються змістом освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця, про що свідчать дані ліцензування й акредитації багатьох з них.

Викладачі багатьох вузів ще й досі не бачать місця і ролі власної дисципліни у системі формування компетентності майбутнього вчителя, не трансформують зміст дисципліни у площину формування комплексних кваліфікаційних умінь, що виступають показниками поліпредметної компетентності випускника вищих навчальних закладів.

Існує і проблема навчально-методичного забезпечення нових нормативних дисциплін і спецкурсів для студентів різних форм навчання: дистанційне, екстернатне, заочне (відсутні сучасні посібники, підручники, методична література).

До цього часу не налагоджений механізм централізованого постачання відповідних кафедр педагогічних навчальних закладів навчальними програмами та підручниками. Частина випускників до цього часу разом з учнями у школі знайомиться з шкільною навчальною літературою.

У зв'язку із необхідністю забезпечення оптимальної готовності майбутнього вчителя початкової школи до виконання виробничих функцій відповідно до його кваліфікації виникає потреба у приведенні навчальних планів спеціальності "Початкове навчання" у відповідність до змісту державних стандартів підготовки бакалаврів спеціалістів та магістрів.

Стосовно підручників і посібників, які використовує вчитель у навчанні дітей читати, то 78,6 відсотків з них вказують, що щодня використовують підручники чи книги для читання, готуючись чи проводячи урок.

Щодо комп'ютерних програм та матеріалів з Інтернету, то понад 85 відсотків вчителів у своїй практиці ніколи їх не використовують.

7,4 відсотка вчителів, що становить майже тисячу чол.,

протягом 2-х років зовсім не підвищували свою кваліфікацію.

Розподіл вчителів початкової школи за кількістю витрачених годин на підвищення кваліфікації за останні два роки.

Години на підвищення кваліфікації	Частка вчителів, %
Понад 35	58,8 8
16 - 35	23,7 7
6 - 15	8,5 5
Менше 6	1,6 6
Ніскільки	7,4 4

Ускладнює процес поліпшення якості навчального процесу також і обмежений доступ учителів початкової школи до фахових інформаційних джерел, адже лише кожна 10 школа передплачує фахові журнали. Водночас вчителі одностайні у тому, що постійну допомогу освітянам надає журнал "Початкова школа", на сторінках якого за цей період було видруковано майже 500 статей, більше 1500 журнальних сторінок з теорії, методики та практики початкової освіти.

Щодо роботи інститутів післядипломної педагогічної освіти, то в організаційному плані вони сприяли успішному переходу початкової школи на новий зміст і структуру навчання. Підвищення кваліфікації вчителів початкових класів здійснюється різними шляхами: на курсах підвищення кваліфікації, участі у роботі семінарів, науково-практичних конференцій тощо.

Майже всі опитані вчителі під час проведення моніторингу якості початкової освіти стверджують, що використовують різноманітні методи і засоби. Серед них домінують групова та індивідуальна. Така методика цілком відповідає сучасним тенденціям організації уроків читання, на це націлюють вчителів видані до нових підручників методичні рекомендації.

На загал існує необхідність розробити науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу початкової школи з урахування наступності дошкільної, початкової та базової освіти, видрукувати науково-методичні посібники з методик початкової освіти "Початкова школа: навчання, виховання, розвиток", книги серії "Шкільна бібліотека" для позакласного читання, а також "Умій вчитися", "Розвивай свої здібності", "Словник школяра початкової школи" та ін.; спільно з відповідними підрозділами Міністерства охорони здоров'я України розробити сучасні санітарні вимоги до навчальної літератури для системи загальної середньої освіти з урахуванням вікових особливостей школярів.

У цілому унаслідок переходу початкової школи на новий зміст, структуру і чотирирічний термін навчання у країні постала нова за змістом та формою початкова освіта. Досягнуті позитивні результати створюють передумови для того, щоб кожна дитина відповідного віку

змогла уповні реалізувати свої здібності.

Директор департаменту загальної
середньої і дошкільної освіти

П.В.Полянський